

Å ENERGI VANNKRAFT AS
Postboks 603 Lundsiden
4606 KRISTIANSAND S

Vår dato: 01.06.2023

Vår ref.: 202218707-7 Oppgis ved henvendelse

Deres ref.:

NVE kaller ikke inn Hunsfoss, Steinsfoss eller Nomeland kraftverk i Nedre Otra til konsesjonsbehandling –Iveland og Vennesla kommuner

NVE har mottatt krav fra kommunene langs Otra om å kalle inn Hunsfoss, Steinsfoss og Nomeland kraftverker til konsesjonsbehandling. NVE har vurdert at forutsetningene i vannressursloven § 66 ikke er oppfylt, og kaller ikke inn kraftverkene til konsesjonsbehandling i denne omgang. Vi forutsetter at Å Energi drifter kraftverkene på lovlig måte og i samsvar med eksisterende reguleringsrettigheter.

Dersom utredninger viser at det bør etableres vandringsløsninger for ål til Venneslafjorden, kan NVE gjøre en ny vurdering på et senere tidspunkt (jf. vedtak av i dag om innkalling av Vigelandsfoss kraftverk NVE ref. 202218762-6).

Bakgrunn

NVE har mottatt krav fra 7 kommuner langs Otra om å kalle inn Hunsfoss, Steinsfoss og Nomeland kraftverker til konsesjonsbehandling jf. brev til NVE av 12.9.2018, 12.2.2020 og 28.10.22. Innkallingskravet som også omfatter Vigelandsfoss kraftverk, er sendt i forbindelse med krav om vilkårsrevisjon i Otra. NVE har også mottatt innspill fra innbyggere på Røyknes og Skisland v/Svein Hillestad i brev av 2.1.2020.

Kraftverkene Hunsfoss, Steinsfoss og Nomeland ligger i Nedre Otra i Iveland og Vennesla kommuner. De er tre av flere store kraftverk i nedre Otra som utnytter reguleringene lengre opp i vassdraget. Nedre Otra er ellers et populært turområde, og et viktig laksevassdrag i Agder. Otra har også ål som pr i dag hovedsakelig forekommer nedenfor Vigelandsfoss, men observeres også lengre opp mot Byglandsfjord. Kraftverkene har følgende nøkkeltall (fra NVEs kraftverksdatabase):

<i>Kraftverk</i>	<i>Installert effekt (MW)</i>	<i>Midlere årsproduksjon (GWh)</i>
Hunsfoss	25,1	133,4
Steinsfoss	110	577,2
Nomeland	28,7	175,7

Vannressursloven § 66 gir i særlige tilfeller vassdragsmyndigheten hjemmel til å kalle inn eldre, konsesjonsløse anlegg til konsesjonsbehandling dersom dette anses nødvendig av miljøhensyn. Det gir mulighet til å sette vilkår for videre drift av anlegget og til å innføre gjeldende standardvilkår.

Å Energi har kommentert innkallingskravet fra kommunene og S. Hillestad i brev til NVE av 15.12.2020.

NVE har vurdert innkallingskravet parallelt med krav om innkalling av Vigelandsfoss kraftverk (NVE 202218762) og konsesjonspliktavurdering av Nye Vigeland kraftverk (NVE 201606989). Innkallingskravet vurderes også i sammenheng med den pågående vilkårsrevisjonen for reguleringskonsesjonene i Otra (NVE 201702382). NVE har vært på befaring i Otravassdraget i september og oktober 2022.

Kravet om innkalling

Kommunene mener at kraftverkene må kalles inn for å sikre helhetlig forvaltning, slik at miljøforbedrende tiltak i hele vassdraget sees i sammenheng. De viser her til OEDs retningslinjer for vilkårsrevisjoner, hvor forholdet til konsesjonsløse kraftverk er omtalt.

Ifølge kommunene er omfanget av konsesjonsløse kraftverk i nedre Otra uten sidestykke, og de utgjør til sammen svært store naturinngrep i et sentralt og populært område. Kraftverkene med damanlegg har negativ påvirkning ved at de stenger vassdraget for fiskevandring, særlig for ål. Videre bidrar anleggene til akkumulering av løsmasser, tilslamming og begroing. Dette reduserer landskapsverdien og gir ulemper for allmennhetens bruk av vassdraget.

Kommunene mener det er behov for tiltak knyttet til fiskevandring, samt utbedring og tilrettelegging for adkomst, bading og fiske ved elva, samt utbedring av sykkelrute 3. Veien mellom Grovane og Skisland må sikres for allmenn ferdsel. Videre ønsker kommunene at det settes konsesjonsvilkår med hjemler til å pålegge avbøtende tiltak ved behov.

Minstevannføring på utbygd strekning ved Steinsfoss er viktig av hensyn til landskap, friluftsliv og turisme. Kommunene ber om at NVE fastsetter en optimal størrelse på vannføringen i konsesjonsvilkår slik at det minstevannføringen kan følges opp av myndighetene.

Videre viser kommunene til EUs vanndirektiv. Norske myndigheter har uttalt til ESA at innkalling etter vrl. § 66 er virkemiddelet for å følge opp regionale vannforvaltningsplaner der det mangler konsesjon og nødvendige hjemler. Dette tilsier, slik kommunene ser det, at terskelen for å kalle inn kraftverk til konsesjonsbehandling ikke kan være for høy.

Innspillet fra Svein Hillestad dreier seg om Steinsfoss kraftverk. Frivillig minstevannføring på utbyggingsstrekningen er ifølge Hillestad ikke stor nok, og må formaliseres i konsesjonsvilkår for å sikre at vanndirektivet er fulgt opp. I tillegg er det mye krypsivvekst i Beihølen, og det må settes av midler til å rydde opp. Hillestad ønsker åpen anleggsvei fra Beihølen til Grovane, samt at veien mellom Grovane til Skisland rustes opp.

Kravet om konsesjonsbehandling av kraftverkene i nedre Otra støttes av flere høringsparter i vilkårsrevisjonen. Statsforvalteren i Agder, Midt-Agder friluftsråd, Otra Laxefiskelag og FNF Agder har alle har spilt inn behov for tiltak i nedre Otra, deriblant vandringsløsninger for ål, i sine uttalelser.

Å Energi sine kommentarer til varsel om innkalling

Å Energi gjør i sin uttalelse rede for utbyggingshistorikk og myndighetsbehandling knyttet til kraftverkene.

Videre kommenterer Å Energi bakgrunnen for veistrekningene mellom Grovane og Skisland. Ifølge Å Energi ble strekningen Grovane – Beihølen bygget i felleskap av kraftselskapet, skoginteresser, grunneiere og kommuner. De viser til jordskifterettens merknad (2.11.2004) samt avtale med kommunene (19.8.81) hvor det fremgår at strekningen Grovane – Beihølen er privat, og skal driftes etter veilovens regler. Avtalen med kommunene indikerer også at kraftselskapet ikke har vedlikeholdsansvar for strekningen Beihølen- Skisland etter anleggsperioden.

Å Energi mener at krypsiv hovedsakelig er et problem i Venneslafjorden. De viser til gjennomført opprensning i Venneslafjorden. Det ble støttet av midler fra krypsivfondet som kraftselskapet bidrar til gjennom brukseierforeningen.

Når det gjelder fiskevandring kommenterer Å Energi at det vil være svært omfattende og lite hensiktsmessig å sikre to-veis vandringsløsning for ål forbi alle kraftverkene nedstrøms Byglandsfjorden. Eventuelt må slike tiltak først gjennomføres nederst i vassdraget.

Kraftselskapet viser til at de overholder minstevannføring om sommeren på utbyggingsstrekningen til Steinsfoss frivillig i tråd med avtalen med kommunen, og legger til at vannføringen er høyere i perioder med stort tilsig. De nevner også hvordan de har bidratt i tilrettelegging for allmennhetens bruk av området rundt Steinsfoss, i form av parkeringsplasser og toaletter, samt avtaler om bruk av områder ved tømmerrenna og Kringsjø kraftverk.

Ifølge Å Energi er forsuring, og ikke vannkraftutbyggingen, hovedgrunnen til at vannforekomstene i Nedre Otra ikke har oppnådd miljømålet.

Samlet sett finner ikke kraftselskapet at det er forhold ved kraftverkene Hunsfoss, Steinsfoss eller Nomeland i Nedre Otra som utgjør et særlig tilfelle med sterke miljømessige hensyn.

NVEs vurdering

Kravene om innkalling er basert på problemstillinger knyttet til fisk og fiskevandring, begroing og tilslamming i inntaksdammer, friluftsliv, minstevannføring, ansvarsforhold for veier og hensynet til helhetlig forvaltning i vassdraget.

Fisk og fiskevandring

Kraftverkene i Nedre Otra utgjør fysiske barrierer i vassdraget som hindrer fiskevandring. Hunsfoss, Steinsfoss og Nomeland befinner seg oppstrøms anadrom strekning. Utfra opplysningene i saken er det registret aure og abbor på strekningen mellom Hunsfoss og Nomeland, men også enkelte ål som har kommet seg opp forbi kraftverkene nedstrøms.

Etter NVEs vurdering er det hovedsakelig ålen som har stor verdi, og som i størst grad har en livssyklus som påvirkes av vandringshindrene som de aktuelle kraftverkene utgjør. Vandringsløsninger for ål kan være svært ressurskrevende, og forutsetter derfor at også forventet miljøforbedring er stor. NVE mener at eventuelle tiltak for ålevandring i Otra først må vurderes ved Vigelandsfoss og deretter Hunsfoss, som er de nederste hindringene. Vi viser til vurderingene i våre vedtak av i dag, om innkalling av Vigelandsfoss kraftverk (NVE 202218762-6). NVE mener tiltak på Hunsfoss bør vurderes etter at det er foretatt utredninger i forbindelse med konsesjonsbehandling for Vigelandsfoss kraftverk.

Begroing, løsmasser og tilrettelegging for allmenhetens bruk av området

Tilslamming, oppsamling av løsmasser og begroing er ifølge kommunene andre utfordringer ved Hunsfoss, Steinsfoss og Nomeland. Kommunene peker også på at kraftverkene begrenser bruken av området, og at det trengs tilrettelegging og vedlikehold av plasser for bading og fiske, turstier og sykkelrute.

Krypsiv er et kjent problem i store deler av Otra. NVE viser til at begroing og krypsivproblematikk er et sentralt tema i vilkårsrevisjonen, hvor vi blant annet vurderer videreføring av krypsivfondet.

Samarbeidet mellom kraftselskapet og kommunene fremstår som godt, og NVEs inntrykk er at tilrettelegging for allmennheten også kan oppnås gjennom frivillig samarbeid, slik eksemplene i Å sin uttalelse illustrerer.

Etter NVEs vurdering er imidlertid behovet for å pålegge friluftstiltak ved kraftverkene ikke presserende nok til å anses som et særlig tilfelle. Vi kan heller ikke se at tilslamming og løsmasser skaper så store problemer ved noen av kraftverkene at det kan legges til grunn for innkalling til konsesjonsbehandling etter vrl. § 66.

Vedlikehold av veier og ansvarsforhold

Lokalsamfunnet på Skisland og Røyknes v/ S. Hillestad og kommunene er uenig med Å Energi når det gjelder ansvarsforhold for veistrekingene mellom Grovane og Skisland, og hvorvidt veien skal anses som privat eller en anleggsvei som bør være åpen for allmennheten.

NVE anser dette som en sak mellom Å Energi, kommunen og veilaget. Etter vår vurdering er ikke uavklarte ansvarsforhold for veien et sterkt miljømessig hensyn med avgjørende betydning for spørsmålet om innkalling til konsesjonsbehandling etter vrl. § 66.

Minstevannføring fra Beihølen til Venneslafjorden (Steinsfoss kraftverk)

Steinsfoss er det største av kraftverkene, og er det eneste med en lengre strekning med fraført vann. Både kommunene og S. Hillestad nevner i sine krav at minstevannføringen fra Beihølen må fastsettes i konsesjonsvilkår, slik at størrelsen på vannføringen blir optimalisert og sikret mot avvik.

Å Energi viser til at deres frivillige slipp på 2 m³/s fra 25.4 – 15.10 i all hovedsak har blitt overholdt, og at vannføringen i perioder er høyere.

NVE oppfatter at minstevannføring hovedsakelig er ønsket av hensyn til landskap og friluftsinnteresser. Turtraseen i tømmerrenna følger den utbygde strekningen fra Steinsfoss og opp mot Kringsjø og Beihølen. Høyere minstevannføring ville trolig bidratt positivt til

landskapsopplevelsen langs denne strekningen, som er svært synlig for de mange som ferdes i tømmerrenna.

Dagens vannføring gir likevel et vanddekket areal. NVE legger vekt på at økt vannføring på strekningene ikke har betydning for kjente arter eller naturtyper av spesiell verdi. Endringer i minstevannføring er heller ikke et tiltak som må gjennomføres for å oppnå miljømålet på vannforekomsten (021-1433-R).

Helhetshensyn

Kommunene mener at konsesjonsløse kraftverk i Otra må kalles inn sammen med vilkårsrevisjonen for Otra av hensyn til helheten i vassdraget.

Helhetlig og nedbørfeltbasert vassdragsforvaltning er et viktig prinsipp, i tråd med både EUs vanndirektiv og OEDs retningslinjer for behandling av vilkårsrevisjoner. For kraftverkene Steinsfoss, Hunsfoss og Nomeland kan NVE imidlertid ikke se at det er aktuelle tiltaksbehov som pr nå må sees i sammenheng med vilkårsrevisjonen.

Som omtalt har NVE vedtatt innkalling av Vigelandsfoss kraftverk av hensyn å levandring. NVE vil vurdere å kalle inn Hunsfoss kraftverk på et senere tidspunkt, dersom nærmere utredninger viser at det bør etableres en helhetlig løsning for å levandring fra Vigelandsfoss til Venneslafjorden, som også inkluderer Hunsfoss.

Miljømål i regional vannforvaltningsplan 2022 - 2027

Vannforekomstene fra Hunsfoss til Nomelandsdammen er påvirket av vannkraft i middels til stor grad, i tillegg til påvirkning fra forurensning, industri, og forurensning. Alle vannforekomstene har miljømålet god økologisk tilstand eller potensial, som skal nås innen 2033.

Venneslafjorden står på vedlegg 3 i departementets godkjenning av vannforvaltningsplanen.

<i>ID</i>	<i>Vannforekomst</i>	<i>Tilstand</i>	<i>Miljømål</i>	<i>Tiltak vannkraft</i>
021-1080-L	Nomelandsdammen	SGØT	GØT	
021-1432-R	Otra Nomeland kraftstasjon	MØP	GØP	x
021-1 079-L	Røyknesfjorden	GØT	GØT	
021-1433-R	Otra - Røyknesfjorden til Venneslafjorden	MØP	GØP	
021-1059-L	Venneslafjorden	MØP	GØP	x
021-1448-R	Otra Hunsfoss – Vigelandsfoss	MØT	GØT	x

Av vannforekomstene som har miljømål høyere enn dagens tilstand er det Otra forbi Nomeland kraftverk, Venneslafjorden og Otra fra Hunsfoss til Vigelandsfoss som har tiltak knyttet til vannkraft. Dette gjelder kunnskapsinnhenting og tilrettelegging for fiskevandring/å levandring.

NVE mener det er mest naturlig å i første omgang legge vekt på vandringsløsninger ved de nederste vannforekomstene; altså fra Vigelandsfoss til Venneslafjorden, jf. vedtaket om innkalling av Vigelandsfoss kraftverk (NVE 202218762-6).

Samlet vurdering og konklusjon

Kraftverkene Hunsfoss, Steinsfoss og Nomeland er eldre konsesjonsløse vassdragsinngrep. For å kunne pålegge utredning og gjennomføring av vandringsløsninger for fisk, eller andre avbøtende miljøtiltak, så må anleggene eventuelt innkalles til konsesjonsbehandling etter vrl. § 66 tredje ledd.

Det kan bare gjøres hvis det foreligger «særlige tilfeller», som i forarbeidene til loven, ([se kap. 22.1.3](#)) er beskrevet som «sterke miljømessige hensyn». NVE oppfatter dette som at det skal foreligge tydelige indikasjoner på at man ved innkallingen i vesentlig grad kan forbedre forholdene for miljøverdier av stor (nasjonal) verdi.

Ut fra opplysningene som foreligger mener NVE at påvirkningene og mulige miljøforbedringer ved verken Hunsfoss, Steinsfoss eller Nomeland utgjør så sterke miljøhensyn at det kan karakteriseres som særlige tilfeller. Hensynet til helheten i vassdraget blir heller ikke utslagsgivende i vår vurdering. Vi kaller derfor ikke inn Hunsfoss, Steinsfoss eller Nomeland til konsesjonsbehandling i denne omgang. Dersom det blir nødvendig for å gjennomføre eventuelle vandringstiltak for å kan NVE gjøre en ny vurdering på et senere tidspunkt.

Med hilsen

Inga Nordberg
direktør

Carsten Stig Jensen
seksjonssjef

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Mottakerliste:

Å ENERGI VANNKRAFT AS

Kopimottakerliste:

Svein Hillestad
VENNESLA KOMMUNE
HYDRO ENERGI AS
Advokatfirmaet Lund & Co DA
Iveland kommune
STATSFORVALTEREN I AGDER
AGDER FYLKESKOMMUNE